

**LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÖĞRENCİ SEÇME SINAVINDAKİ BAŞARILARI
İLE ÇEŞİTLİ BİREYSEL ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

Yrd.Doç.Dr. Canan Savran*

Işık Sert**

Serhat Uzun***

Yüksek öğretim, eğitim sistemi içinde liseden sonra gelen ve öğrencilere bir meslek kazandırma özelliği nedeniyle, eğitim sistemi içinde özel bir öneme sahiptir. Cumhuriyet döneminde, 1960' lı yıllara gelinceye kadar lise mezunları az olduğundan pek çok fakülte, kendisine başvuran bu mezunları sınavsız kabul etmiştir. Kontenjanları aşan bir taleple karşılaşan fakülteler seçme işini, genellikle başvuru sırasını dikkate alarak, liselerin fen ya da edebiyat bölümü mezunlarını kabul ederek, başvuru lise bitirme derecesine göre sıralayarak yapmaktaydı. Lise mezunlarının artması sonucunda, özetlenen seçme yöntemleri ihtiyaca cevap veremez duruma gelmiş; fakülteler kendi amaçlarına uygun giriş sınavları düzenlemeye başlamıştır. Aday sayısındaki artış, sınavlarda çok sorulu ve objektif tip testlerin hazırlanmasını, başvurma, puanlama, seçme ve yerleştirme, sonuçları bildirme gibi işlemlerde bilgi işlem yöntem ve araçlarından yararlanılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

1974 yılında Üniversitelerarası Kurul, üniversiteye giriş sınavının tek merkezden yapılmasını uygun bulmuş ve Üniversiteler Arası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi' ni (ÖSYM) kurmuştur. 1981 yılında ise, Merkez, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) adı altında Yükseköğretim Kurulunun bir alt kuruluşu haline getirilmiştir. Seçme sınavı, iki basamaklı olarak uygulanmaya başlanmıştır. 1998 yılından itibaren ÖSYM, seçme ve yerleştirme sınavını tek basamaklı olarak uygulamaya başlamıştır.

ÖSYM, Yükseköğretim Kurulunun tespit ettiği esaslar çerçevesinde yükseköğretim kurumlarına öğrenci alınması amacıyla sınavları hazırlayan ve yapan, öğrenci isteklerinde göz önünde tutarak Yükseköğretim kurulunun tespit ettiği esaslara göre değerlendiren, öğrenci adaylarının yükseköğretim kurumlarına yerleştirmesini sağlayan ve bu faaliyetlerle ilgili araştırmalar ve diğer hizmetleri yapan bir kuruluştur. ÖSYM' nin temel amacı, yükseköğretim

---

* M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Öğretim üyesi.

** İstanbul Özel Doğu Lisesi Koordinatör Rehber Uzmanı

*** İstanbul Özel Doğu Lisesi Rehber Uzmanı

programlarına girmek için başvuran adaylar arasından, başarılı olma olasılıkları diğerlerinden daha yüksek olanları seçerek bu programlara yerleştirmektedir.

1998 yılından itibaren tek basamaklı olarak uygulanan öğrenci seçme sınavı (ÖSS) ile, öğrencilerin bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez, ve değerlendirme özellikleri ölçülmektedir. ÖSS, iki bölümden oluşmaktadır. Sözel bölüm olarak adlandırılan ilk bölümde, adayların Türkçeyi kullanma güçleri ile sosyal bilimlerdeki temel kavram ve ilkelerle düşünebilme becerilerini yoklayan sorular bulunmaktadır. Sayısal bölüm ise sınavın ikinci bölümünü oluşturmaktadır. Sayısal bölümde, öğrencilerin matematiksel ilişkilerden yararlanma güçleri ile fen bilimlerindeki temel kavram ve ilkelerle düşünme becerilerini yoklayan sorular bulunmaktadır. Yabancı dilden tercih yapacak adaylar ise ÖSS yanında yapılacak olan Yabancı Dil Sınavı'na (YDS) girerek seçme ve yerleştirme işlemleri yapılmaktadır.

1998 yılında tek basamaklı olarak uygulamaya geçen seçme ve yerleştirme sınavındaki temel değişiklik sadece sınavın tek basamaklı olması değildir. ÖSS sistemi içerisinde dikkat çeken değişiklikler şunlardır, a-) Sınavın puanlama aşamasında, lise okul başarısı önemli bir hale getirilmiş ve okul başarısı (Ortaöğretim Başarı Puanı) yüksek olan bir aday avantajlı bir duruma gelmiştir, b-) Adaylar lisede öğrenim gördükleri alanlara (Türkçe-Matematik, Fen-Matematik, Türkçe-Sosyal ve Dil gibi) ilişkin tercih yapmaları durumunda avantajlı, alanları dışında tercih yapmaları durumunda ise dezavantajlı duruma gelecektir, c-) Adaylar yükseköğretim programları tercihlerini ÖSS puanından sonra yapacaktır, d-) Adayların tercihleri hangi puan türünde olursa olsun testin tüm bölümlerinin oluşacak puana belli bir oranda katkısı olmaktadır, e-) Adayın öğrenim gördüğü okuldaki öğrencilerin ÖSS ortalamalarına, adayın oluşacak olan ÖSS puanına belli bir oranda etkisi olmaktadır.

Yapılan bu değişikliklerle, adayların lise alan seçimleri ve akademik başarıları bir yükseköğretim programına yönelme açısından önemli bir hale gelmiştir. Özellikle alan tercihlerinde puan avantajı yakalayan öğrencilerin lise-1. sınıfta seçmek zorunda olduktan alanları (TM, FM, TS, DİL vb.) daha bilinçli olarak seçmelerini, akademik başarıları yanında farklı değişkenlere de dikkat etmelerini gerekli kılmaktadır. Çünkü seçilecek olan alanla bir anlamda meslekte belirlenmiş olmaktadır.

Alan seçiminde farklı kriterlere dikkat edilmesinin gerekliliği, özellikle yükseköğretim programları tercihlerini, akademik başarıyı ve beraberinde meslek seçimlerini gerçekçi bir şekilde değerlendirmeye yol açacaktır. Çünkü meslek seçeneklerinin artması ve buna bağlı olarak meslekte uzmanlaşmanın artması, mesleğe hazırlanmanın uzun süreli bir eğitimi gerektirmesi seçme işleminin önemini bir kat daha arttırmaktadır.

Meslek, bireyin yeteneklerini geliştirme ve gerçekleştirme yoludur. Bireyin kişilik özelliklerini, ideallerini, hayat görüşünü ve değerlerini belirler. Adayların alan seçimleri, gerek ÖSS sistemindeki puanlama özelliği gerekse yukarıda belirtilen tanımlama doğrultusunda çok daha önemli bir hale gelmiştir. Akademik başarıyı beraberinde getirecek olan mesleğe temel teşkil eden yükseköğretim programını belirlerken belirtilen bu nedenlerden dolayı farklı kriterleri bireyin bilmesi gerekmektedir. Adayların gelecekteki yaşam tarzını belirlemede dönüm noktası olan mesleki tercihini yaparken doğru ve isabetli karar verebilmesi için bazı bireysel özelliklerinin belirlenmesi gerekmektedir. Bunlar; genel ve özel yetenekler, mesleki ilgiler, kişilik özellikleri ve okul başarısıdır (Kulaksızoğlu, 1998).

Özellikle yetenek meslekteki başarıyı etkileyen etmenlerden en önemlisidir. Bireyin hangi eğitim programında başarılı olabileceğini gösterir. Seçilen alan ya da mesleğin en az yetenek düzeyine sahip olmayan bireyin başarılı olma olasılığı çok düşüktür. Bunun yanında sahip olunan yeteneklerin, kapasitenin altında bir yetenek düzeyi gerektiren mesleğe yönelen bireyin meslekte doyum sağlaması da mümkün olmayacaktır.

Kişilik özelliklerine, yeteneklere, günün koşullarına uygun, bilinçli bir meslek seçimi, toplumda sağlıklı, mutlu, kendi kendisiyle barışık insanların da sayısını çoğaltacaktır.

Ülkemizde ÖSYM'nin yürüttüğü sınav sistemi ile ilgili olarak çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Örneğin, Üzer (1987), Lise öğrencilerinin tercihleri ile yetenek, ilgi ve mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemiş ve ağırlıklı puanların yükselmesine bağlı olarak tercihler ile yetenek düzeyleri arasındaki uyumun yükseldiğini belirlemiştir. Özkök-Gazioğlu (1990), üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada, öğrencilerin mesleki ilgileri ile meslek tercihleri arasında anlamlı ilişkiler bulmuşlardır. Özyürek (1998), lisans öğrencilerinin algılanan yetenek ve ilgi özellikleri ile bölüm tercihleri arasındaki ilişkileri incelemiş ve anlamlı korelasyonlar bulmuştur. Yapılan tüm bu araştırmalar çoğunluk, üniversitelerde öğrenim görmekte olan öğrencilerin bölümleri ile bu bölümlere ilişkin yetenek ve mesleki ilgilerinin karşılaştırılmasına yöneliktir. Bu araştırmalara üniversiteyi kazanamamış öğrenciler katılmadığı için, bu sınav sisteminde başarıyı etkileyen faktörlerin tam anlamıyla kestirilmesi mümkün olamamaktadır. Özellikle ÖSYM'nin 1998 yılından itibaren tek sınavlı sisteme geçişi ile birlikte bu konu daha fazla öneme sahip olmuştur.

Bu araştırma temel olarak öğrencilerin ÖSS sınavındaki performansları ile yetenek, mesleki ilgi, kişilik özellikleri ve okul başarısı arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Amaçlar

ÖSS sınav başarısına etki eden çeşitli bireysel özelliklerin saptanmasına yönelik bu araştırmanın cevap bulmayı amaçladığı sorular şunlardır:

1. ÖSS sözel ham puan başarısına etki eden faktörler nelerdir?
2. ÖSS sayısal ham puan başarısına etki eden faktörler nelerdir?
3. ÖSS eşit ağırlıklı puan başarısına etki eden faktörler nelerdir?
4. ÖSS dil ham puan başarısına etki eden faktörler nelerdir?

Yöntem

Araştırma tarama modelinde olup, ÖSS başarısına etki eden çeşitli bireysel özelliklerin saptanmasına yöneliktir.

Bu araştırma, İstanbul Özel Doğuş Lisesinde 1998–1999 öğretim yılında lise üçüncü sınıfta öğrenim gören ve ÖSS sınavlarına başvuran 361 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Araştırma evrenini oluşturan öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre frekans dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo-1. Araştırmanın Evrenini Oluşturan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

CİNSİYET	f	%
Kız	184	50.8
Erkek	177	49.2
Toplam	361	100.0

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla çeşitli psikolojik ölçme araçları kullanılmıştır. Bu testlere ilişkin açıklayıcı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Wonderlic Personnel Test, Amerika Birleşik Devletlerinde geliştirilmiş, 12 dakika süreli bir genel yetenek testidir. Test, Wonderlic Yayınevinin özel izni ile Oneş, Savran, Balcı ve Deniz (1996) tarafından Türkçeye uyarlanmış ve geçerlik-güvenirlilik-norm çalışmaları yapılmıştır.

Farklı Yetenek Testlerinin orijinali "Differential Aptitude Tests" ölçeğidir. Bu test Yurdal Topsever (1992) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Testin sözel, sayısal, soyut kavrama, mekanik ve mekansal ilişkiler yetenekleri olmak üzere beş alt testi bulunmaktadır. Testler öğrencilere farklı zamanlarda, testin uygulama kılavuzları gereğince uygulanmış ve Türkiye normlarına uygun olarak puanlamaları yapılmıştır.

Öğrencilerin kişilik özelliklerinin belirlenebilmesi için araştırma kapsamında Sıfat Listesi (Adjective Check List) kullanılmıştır. Test Amerika Birleşik Devletlerinde Gough ve Heilburn tarafından 1980 yılında geliştirilmiştir. Testin ihtiyaç ve çeşitli Ölçekler alt test gurupları Canan Savran tarafından 1993 yılında Türkçeye uyarlanmış ve geçerlik, güvenilirlik ve norm çalışmaları yapılmıştır.

Öğrencilerin mesleki ilgilerini belirlemek üzere Yıldız Kuzgun tarafından geliştirilen Kendini Değerlendirme Envanteri (KDE) kullanılmıştır (Kuzgun,1989). KDE'nin algılanan yetenek, ilgi ve değerleri ölçen toplam 23 alt ölçeği bulunmaktadır. Araştırmada bu alt Ölçeklerin tümü kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında bağımlı değişken olan ÖSS başarı puanları, 1999 yılı haziran ayında ÖSYM merkezi tarafından uygulanan seçme ve yerleştirme sınavından elde edilmiştir. Araştırma evrenini oluşturan tüm öğrencilerin sınav sonuçları, tek tek ÖSYM'nin internet adresine girilerek elde edilmiştir.

Araştırma kapsamında kullanılan bağımsız değişkenlerden birisi lise okul başarısıdır. 1999 yılında değişen ÖSS puan sistemine göre, her lise müdürlüğü belirlenen ilkelere göre öğrencilerin okul başarılarını hesaplayıp, ÖSYM merkezine gönderilmiştir. Bu başarı puanları ÖSYM tarafından öğrencilerin işlenmiş ÖSS puanlarının belirlenmesinde kullanılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan lise başarı puanları, bu sistem dahilinde belirlenmiş puanlar olup, ilgili okul müdürlüğünden elde edilmiştir.

Bu araştırma, İstanbul Özel Doğuş Lisesinde üç yıldır uygulanan özel bir Rehberlik projesi gereğince toplanan verilere bağlı olarak yürütülmüştür. Bu proje çerçevesinde,1996- 1997öğretim yılında adı geçen okulun lise birinci sınıfında öğrenim gören öğrencilere, sağlıklı ve bilimsel alan yönlendirilmesi yapılması amacıyla yukarıda adı geçen testler uygulanmıştır. Aynı öğrenciler 1998-1999 öğretim yılında ÖSS sınavlarına girmişlerdir, iki yıl önce aynı öğrencilere uygulanan çeşitli test sonuçları ile ÖSS sınav sonuçlarının karşılaştırılması bu araştırmanın temel amacını oluşturmuştur.

Araştırma evreninin yetenek,kişilik,mesleki ilgi ve ÖSS başarı puanları arasındaki korelasyonlar dikkate alınarak, ÖSS başarılarının yordanmasında yetenek, kişilik, mesleki ilgi ve lise başarılarının katkıları aşamalı regresyon analizi ile incelenmiştir. Çoklu regresyon analizi ÖSS sözel, sayısal, eşit ağırlıklı ve dil ham puanları için ayrı ayrı yapılmıştır. Makale kapsamında sadece çoklu regresyon analizi işlemleri sonucunda F değeri en az istatistiksel açıdan .05 düzeyinde anlamlı sonuç veren bağımsız değişkenler tablolaştırılarak açıklanmıştır. Araştırma analizleri SPSS Paket Program ile yapılmıştır.

Bulgular

Araştırma ile elde edilen bulgular, amaçlar bölümünde verilen soruların sırasına uygun olarak verilmiştir.

Araştırma kapsamında kullanılan tüm değişken puanlan arasındaki ilişkileri bulmak amacıyla Person arpım Momentler Korelasyon tekniği kullanılmış ve elde edilen korelasyon katsayıları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2'de görüldüğü SS Sözel Ham puanları ile Genel yetenek.DAT sözel yetenek.DAT sayısal yetenek, KDE sözel yetenek, Sosyal bilgiler, ikna, ticaret, iş ayrıntıları ve edebiyat ilgileri, KDE yeteneğini kullanma, KDE yaratıcılık, liderlik, n sahibi olma değerlen ve okul başarısı arasında pozitif yönde, istatistiksel açıdan en az .05 düzeyinde anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

SS sayısal ham puanlan ile genel yetenek. DAT sözel, sayısal, soyut kavrama, mekanik ve mekansal ilişkiler yetenekleri; ACL sebat, düzen, otokontrol, kişisel uyum, askeri liderlik alt lekleri; KDE sayısal ve soyut kavrama yetenek özgüvenleri. KDE temel bilim, mekanik ilgileri, okul başarısı arasında olumlu yönde, istatistiksel açıdan en .05 düzeyinde anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Yine SS sayısal ham puanları ile KDE sözel yetenek ve edebiyat ilgileri arasında negatif yönde istatistiksel açıdan .05 düzeyinde ilişki bulunmuştur (Tablo 2). Aynı değişkenlerle, SS eşit ağırlıklı puanlan arasında da anlamlı ilişkiler söz konusudur.

Tablo-2. Araştırma Değişken Puanlan Arasındaki Korelasyonlar

Bağımlı değişken	X	s.s	OSS Sözel	ÜSSI Sayısal	OSS EşitAğırl.	ÖSS Dil
Gen.Yet.	24.52	4.99	.30**	.399**	.427**	.456"
DAT Sözel	52.66	30.01	.372**	.307**	.406**	.268**
DAT Sayı.	51.21	27.94	.161-	.477**	.447"	.247"
DAT Soyut	49.92	28.67	.090	.378**	.303"	.077
DAT Meka	51.52	28.65	-.021	.101	.477"	.078
DAT Me.İli.	47.96	28.62	.042	.378**	.288"	.137
ACL Başar	45.73	10.57	.030	.102	.108	-.001
ACI. Başat	50.45	12.63	-.015	-.014	-.003	-.104
ACL Sebat	46.15	11.23	.075	.158**	.150**	.086
ACL Düze.	44.96	10.08	.060	.165**	.149"	.106
ACL Duy A	47.84	9.97	-.025	.025	.008	.139
ACL Şev	47.96	11.61	-.037	-.008	-.033	-.043
ACL Yak	51.97	11.18	.019	.036	.026	-.006
ACL KCI	52.67	12.58	-.037	-.074	-.061	-.084
ACL Gös.	52.98	9.67	-.020	-.069	-.047	-.111
ACL Bağ.	59.90	9.50	-.059	-.041	-.057	.005
ACL Sal.	51.73	10.43	-.020	-.064	-.032	-.107
ACL Değ.	52.44	9.54	.064	-.087	-.103	-.122
ACL ilgi.	46.52	10.09	-.002	.012	.020	.060
ACL Ken.	47.44	10.80	-.045	-.023	-.048	-.026
ACL Uyar.	46.12	9.98	-.014	.020	-.006	-.018
ACL DHO	43.61	14.73	.043	.005	.033	-.025
ACL Oto.	45.42	10.72	.074	.161**	.139"	.080
ACL Ozg.	51.96	11.52	-.006	.036	.021	-.055
ACL ICUy.	47.47	10.96	-.027	.135*	.079	-.050
ACL İdeal	48.04	11.96	.047	.033	.041	.083
ACL Yar.	50.26	9.89	-.025	.039	.006	.167
ACL Lid.	45.63	10.62	.044	.167**	.134*	.035
ACL Erk.	50.82	10.29	-.032	.020	.008	-.134
ACL Kad.	49.33	10.34	.054	.035	.057	.031
KDE Söz.	55.97	30.59	.133*	.134*	-.031	.154
KDE Say	60.83	27.30	.060	.359**	.327"	-.126
KDE Soyü	58.28	29.10	-.032	.204**	.154"	-.056
KDE Teme	56.70	29.30	.011	.220**	.162**	.036
KDE Sos	22.30	24.76	.159**	-.032	.036	-.040
KDK Can.	31.83	28.56	.113	-.066	.005	-.127
KDE Mek.	39.96	29.05	-.038	.225**	.143*	-.067
KDE ikna	54.67	28.83	.164**	-.058	.035	.019
KDE Tic.	33.77	29.95	.185**	.057	.146"	-.074
KDE İş A	51.92	28.59	.140*	-.014	.064	.155
KDE Ede.	38.49	30.38	.176**	-.129*	-.020	.093
KDE G.Sa	38.72	29.06	.098	-.042	-.008	.065
KDE Muz.	49.85	27.28	.084	-.109	-.034	-.001
KDE S Yar	25.82	27.15	.068	-.065	-.015	-.101
KDE Yek	58.64	29.05	.218**	.049	.153**	.232*
KDE Yar	71.48	28.11	.122*	-.025	.038	.075
KDE yarış	50.82	29.52	.111	.045	.089	.079
KDE İş B	53.03	26.53	.058	-.023	.005	.010
KDE Değ.	61.17	29.67	.064	-.012	.005	-.125
KDE Düz	50.60	39.54	.034	-.029	-.014	-.100
KDE Lider	48.98	28.79	.140-	-.024	.059	.062
KDE Kaz.	70.86	27.22	.007	-.080	-.054	.007
KDE Un	63.02	27.27	.119*	-.071	-.007	.142
Başan.	50.00	11.67	.461"	.428**	.542**	.370**

"ÖSS sözel,sayısal ve eşit ağırlıklıda sd:346,OSS dil puanlarında ise sd:98'dir.

ÖSS dil ham puanları için yapılan istatistiksel çalışmada sadece genel yetenek, DAT sözel ve sayısal yetenekler, KDE yeteneğini kullanma ve okul başarısı için anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

ÖSS sözel ham puanları için yapılan hiyerarşik regresyon analizi işlemi sonucunda toplam varyansa anlamlı katkısı bulunan altı değişken bulunmuştur. Bu altı değişken birlikte toplam varyansın %37'sini karşılamaktadır. Tek başına lise okul başarısı toplam varyansın %21'ni, Dat sözel yetenek %8'ni, KDE ticaret %2'sini, KDE soyut %2'sini, KDE canlı varlık %1'ni ve genel yetenek %2'sini açıklamaktadır. F artış değeri, KDE canlı varlık diında ($p < .05$) istatistiksel açıdan .01 düzeyinde anlamlıdır (Tablo 3).

Tablo-3. ÖSS Sözel Ham Puanları İçin Yapılan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.

	R	R	R artış	F artış	P
Yordanan Değ.					
Okul başarısı	.460	.212	.212	59.75	$p < .01$
DAT sözel	.538	.290	.078	24.214	$p < .01$
KDE Ticaret	.561	.314	.024	7.825	$p < .01$
KDE soyut	.579	.336	.021	6.982	$p < .01$
KDE canlı V.	.592	.350	.014	4.779	$p < .05$
Genel Yet.	.608	.370	.020	6.892	$p < .01$

ÖSS Sayısal ham puanları için yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo 4'de sunulmuştur, işleme sokulan bağımsız değişkenler içinden sekiz tanesi birlikte toplam varyansın %51'ni açıklamaktadır. Bağımsız değişkenler tek tek ele alındığında toplam varyans üzerindeki katkı payları şu şekilde açıklanabilir. Dat sayısal yetenek %27, KDE sayısal %6, Genel yetenek %4, KDE sözel %4, Okul başarısı %4, DAT mekanik yetenek %2, KDE yaratıcılık %1.7, KDE Temel bilim %2. Özellikle Farklı yetenek bataryası içinde yer alan sayısal yetenek puanlarının, ÖSS sayısal ham puanları üzerindeki etkisinin çok önemli olduğu istatistiksel işlem sonuçlarından anlaşılmaktadır.

Tablo-4. ÖSS Sayısal Ham Puanları İçin Yapılan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.

Yordanan Değ.	R	R	R artış	F artış	P
DAT Sayısal	.519	.269	.269	81.365	$p < .01$
KDE Sayısal	.577	.519	.064	21.182	$p < .01$
Genel Yeten.	.613	.376	.043	15.024	$p < .01$
KDE Sözel	.645	.415	.039	14.683	$p < .01$
Başarı	.674	.454	.039	15.319	$p < .01$
DAT Mekanik	.688	.473	.019	7.700	$p < .01$
KDE Yarat.	.700	.490	.017	7.143	$p < .01$
KDE Tem.Bil.	.713	.509	.019	8.325	$p < .01$

Tablo-5. ÖSS Eşit Ağırlıklı Ham Puanları için Yapılan Hiyerarşik Regresyon Analizi Souçları.

Yordanan Değ.	R	R	R artış	F artış	P
DAT Sayısal	.497	.247	.247	72.429	p<.01
Başarı	.626	.392	.145	52.590	p<.01
DAT Sözel	.663	.440	.047	18.514	p<.01
KDE Sayısal	.683	.466	.026	10.784	p<.01
KDE Sözel	.698	.498	.022	9.286	p<.01
KDE Ticaret	.712	.508	.020	8.633	p<.01
KDE Düzen	.725	.526	.019	8.514	p<.01
ACL KCL	.736	.542	.015	7.239	p<.01
Gen.Yete.	.745	.555	.014	6.537	p<.01
ACL Başatlık	.752	.566	.011	5.158	p<.05

ÖSS Eşit Ağırlıklı Ham Puanları için yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo 5'de sunulmuştur, işleme sokulan bağımsız değişkenler içinden on tanesi birlikte toplam varyansın %56'sını açıklamaktadır. Tek başına DAT sayısal yetenek toplam varyansın %24.7'sini, başarı %14.5'nu, DAT sözel yetenek %4.7'sini, KDE sayısal %2.6'sını, KDE sözel %2.2'sini, KDE ticaret %2'sini, KDE Düzen %1.9'nu, ACL Karşı Cinsle İlişki %1.5'nu, Genel yetenek %1.4'nü ve ACL Başatlık %1.1'ni açıklamaktadır.

Tablo-6. ÖSS Dil Ham Puanları için Yapılan Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.

Yordanan Değ.	R	R	R artış	F artış	p
Gen.Yetenek	.523	.274	.274	25.235	p<.01
Başarı	.592	.350	.072	7.807	p<.01
KDE Sayısal	.646	.417	.067	7.418	p<.01
KDE Yet.Kul.	.676	.456	.039	4.630	p<.05

ÖSS Dil ham puanlarının araştırma kapsamındaki değişkenlerden yordanmasına ilişkin analiz sonuçları Tablo 6'da özetlenmiştir. ÖSS Dil ham puanlarında birinci aşamada genel yetenek puanlarının bu değişken üzerindeki toplam varyansın %27.4'nü açıklayabildiği gözlenmiştir(p<.01).İkinci aşamada okul başarısı işleme girmektedir. Her iki değişken birlikte toplam varyansın %35'ni açıklanmaktadır. Üçüncü aşamada işleme giren KDE sayısal 'e birlikte üç değişken toplam varyansın %41,7'sini açıklamaktadır. Son olarak işleme fren KDE yeteneğini kullanma ile birlikte dört değişken toplam varyansın %45.6'sını açıklamaktadır. KDE Yeteneğini kullanmanın bu katkısı p<.05 düzeyinde anlamlıdır.

Tartışma

Bu araştırma temel olarak ÖSS sınav başarısına etki eden bireysel özellikleri ortaya çıkartmayı amaçlamıştır. ÖSS sınavları sonucunda öğrenciler, girmek istedikleri yüksek öğretim programına uygun olarak sözel, sayısal, eşit ağırlıklı puanlarını elde etmişlerdir. Ayrıca dil eğitimi alacak olanlar ise bağımsız dil sınavına girerek, dil sonuçlarını almışlardır. Bu araştırmanın bağımlı değişkeni bu puanlar olmuştur. Öğrencilerin genel ve farklı yetenekleri, kişilik özellikleri, mesleki ilgileri ve okul başarısı ise, bağımsız değişkenlerdir. İstatistiksel açıdan yapılan çoklu regresyon işlemi sonucunda, bağımlı değişken üzerinde katkısı olan değişkenler belirlenmiştir.

ÖSS sözel başarıya etki eden en önemli faktör okul başarısı ve sözel yetenektir. Bu iki faktör, toplam varyansın %29'nu karşılamışlardır.

ÖSS sayısal başarıya etki eden en önemli faktörler; sayısal yetenek, sayısal yeteneğe güven, genel yetenek, okul başarısı, temel bilim ve mekanik alan ilgisidir. Adı geçen faktörler toplam varyansın % 51'ni karşılamaktadır. Okul başarısı sözel yetenekte toplam varyansın %21'ni karşılarken, sayısal yetenekte bu oran ancak % 4'dür. Buna karşılık sayısal yetenek, ÖSS sayısal başarıya çok daha fazla katkıda bulunmaktadır. ÖSS sayısal başarıyı yordamada, sayısal yeteneğin belirlenmesinin çok önemli olduğu, bilimsel olarak ispatlanmaktadır.

ÖSS eşit ağırlıklı puanlarının yordanmasında etkili olan bağımsız değişkenler olarak; sayısal, sözel ve genel yetenek, okul başarısı, sayısal ve sözel yeteneğine güvenme, ticaret ilgisi ve başatlık kişilik özelliği bulunmuştur. Adı geçen bu faktörler toplam varyansın %56'sını karşılamaktadır. Özellikle hem sayısal ve sözel yetenek hem de bu yetenek alanlarına güven derecesinin yükselmesi, öğrencilerin ÖSS eşit ağırlıklı puanlarının yükselmesine neden olmaktadır. Özellikle başatlık kişilik özelliğinin de bu bölüm puanları üzerinde etkili olduğu da unutulmamalıdır.

ÖSS dil yeteneğine etki eden en önemli faktörler genel yetenek ve okul başarısıdır. Bu iki değişken birlikte toplam varyansın %35'ni karşılamaktadır. Diğer puan türlerine göre ÖSS dil başarısında, genel yeteneğin çok daha önemli olduğu görülmektedir. Yine sözel performansta da olduğu gibi, okul başarısı oldukça önemli bir katkıya sahip olmuştur.

Araştırmanın en önemli bulgusu, sosyal alanlara yönelen öğrencilerin ÖSS başarısında okul başarısının çok büyük bir öneme sahip olmasıdır. Fakat sayısal ve eşit ağırlıklı puanlarda, okul başarısının katkı payları oldukça düşük düzeydedir. Buna karşılık bu alanlarda özellikle sayısal olmak üzere, sözel ve genel yetenek, başarı üzerinde daha önemli katkıya sahip olmuştur.

Araştırma bulgularına genel olarak bakıldığında, tüm alanlarda yetenek ve okul başarısının, ÖSS sınavlarında yordayıcı değişkenler olduğu kabul edilmiştir. Bu sonuçlara benzer sonuçlar Randahl (1991),Özyürek (1998)'de de gözlenmektedir. Mesleki ilgiler ile OSS başarısı arasında da pek çok anlamlı ilişkiler bulunmuş ve öğrencilerin sahip oldukları mesleki ilgilerinin, onların bu

alanlara yönelik ÖSS başarılarını artırdıkları belirlenmiştir. Araştırma kapsamı içinde kişilik özelliklerinin yordayıcı özelliğinin, diğer değişkenlere göre son sırada yer aldığı, araştırmanın diğer önemli bir bulgusudur. Ancak sebat, düzen, otokontrol ve liderlik kişilik özellikleri, tim alanlardaki ÖSS başarıları ile pozitif anlamlı ilişkiler içinde bulunmaktadır. Özellikle öğrencilerin toplumsal kişilik özellikleri artış gösterdikçe, ÖSS başarıları olumlu yönde etkilenmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, liselerdeki mesleki rehberlik çalışmalarının ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin lise 1'den itibaren çeşitli bireysel özelliklerinin bilimsel olarak ölçülerek, bu özelliklerine uygun olarak mesleki yönlendirmelerinin yapılması gelecekteki ÖSS başarılarını arttıracaktır. Ayrıca, liselerin birinci sınıflarına yapılacak öğrenci seçimlerinde genel ve sözel-sayısal yeteneklerinin dikkate alınması sonucunda, okul ÖSS başarısının yükseleceği unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

- Kulaksızoğlu, Adnan *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul. Remzi Kitabevi. 1998.
- Kuzgun,Yıldız. Kendini Değerlendirme Envanteri El Kitabı..Ankara. ÖSYM Yayınları. 1989
- Özkök-Gazioğlu,Gülümser. Çukurova Üniversitesi'nde Eğitim,Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik-Mimarlık ve Ziraat Fakültesi Öğrencilerinin Yetenek, ilgi ve Değerleri Doğrultusunda, Meslek Sahibi Olacakları Fakültele Devam Edip Etmediklerinin Araştırılması. Yayınlanmamış Master Tezi. Çukurova Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü.1990.
- Özyürek, Ragıp. Üniversite Öğrencilerinin Öğrenci Yerleştirme Sınavındaki Puan Türleri ile Kendini Değerlendirme Envanteri'nin Puanlan Arasındaki İlişki. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. Mart 1998. Vol.il .No.9,25-32.
- Randahl,Gloria J. A typological analysis of tha relations between measured vocational inter- est and abilites. *Journal of Vocational Behavior*. 1991.Vol.38,333-50.
- Savran Canan."Adjective Check Lisü Sıfat Listesi)'in Türkiye Koşullarına Uygun Dilsel Eşdeğerlilik, Geçerlik, Güvenirlik ve Norm çalışması ve Örnek Bir Uygulama". Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 1993.
- Savran C, Ones D, Balcı Z, Deniz L.The Development of Turkish version of the Wonderlic Personnel Test. 1996 annual Conference of the American Psychological Association, Toronto, Canada(1996)
- Savran C, Ones D, Balcı Z, Deniz L.The Development of Turkish version of the Wonderlic Personnel Test. 1996 annual Conference of the American Psychological Association, Toronto, Canadal 1996 ı
- Topsever.Yurdal. Farklı Yetenek Testleri(FYT) El Kitabı. İzmir.1992.
- Üzer, Ayşe Sibel. Lise öğrencilerinin Yüksek Öğretim Programlarını Tercihleri ile Kendi Yetenek, İlgi ve Mesleki Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 1987.